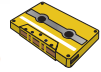

فَلْيَتَلَطَّفْ فَلَيْسَ عَلَيْهِ حِمْلُ الْبَلَاغِ الْمُبِينِ ﴿١١﴾
 اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ
 وَعَلَى اللَّهِ قَلْبُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢﴾
 يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
 لَا تَكُنْ مِنَ الَّذِينَ هُمَا رُءُوسٌ لِلَّذِينَ لَمْ يَكُنْ لَهُمْ شَيْءٌ مِّنَ الْأَمْرِ شَيْئًا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿١٣﴾
 يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْلُوا بَيْنَهُمْ فَيَذَرُوكُمْ
 قُلُوبًا كَاتِبَةً ﴿١٤﴾
 يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْلُوا بَيْنَهُمْ فَيَذَرُوكُمْ قُلُوبًا كَاتِبَةً ﴿١٥﴾
 يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْلُوا بَيْنَهُمْ فَيَذَرُوكُمْ قُلُوبًا كَاتِبَةً ﴿١٦﴾
 يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْلُوا بَيْنَهُمْ فَيَذَرُوكُمْ قُلُوبًا كَاتِبَةً ﴿١٧﴾
 يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْلُوا بَيْنَهُمْ فَيَذَرُوكُمْ قُلُوبًا كَاتِبَةً ﴿١٨﴾
 يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْلُوا بَيْنَهُمْ فَيَذَرُوكُمْ قُلُوبًا كَاتِبَةً ﴿١٩﴾
 يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْلُوا بَيْنَهُمْ فَيَذَرُوكُمْ قُلُوبًا كَاتِبَةً ﴿٢٠﴾

درس سوم
 آیه ۱۱-۱۰ از سوره بقره در مورد کوفت و انحراف و کشش را شرح
 می‌دهد. این آیات به نظر حرفه‌ای سخنرانان کلام و بعضی کلامتدانان بر این حرفه را
 صحیح نظر است.
 آیه ۱۱-۱۰ از سوره بقره در مورد کوفت و انحراف و کشش را شرح
 می‌دهد. این آیات به نظر حرفه‌ای سخنرانان کلام و بعضی کلامتدانان بر این حرفه را
 صحیح نظر است.
 آیه ۱۱-۱۰ از سوره بقره در مورد کوفت و انحراف و کشش را شرح
 می‌دهد. این آیات به نظر حرفه‌ای سخنرانان کلام و بعضی کلامتدانان بر این حرفه را
 صحیح نظر است.

روش تدریس و تمرین قرائت

تدریس و تمرین، رفع اشکالات و تصحیح اشتباهات، تکلیف و ارزش‌یابی این درس براساس روش کلی و مطابق درس‌های قبل انجام می‌شود.

برای مطالعه دبیران

تذکرات خاص درس

- ۱- تأکید بر بیان حروف مشدد به ویژه تشدیدهای متوالی و مواردی که بر اثر ادغام پیش می‌آید و اتصال حرکت قبل از حروف ناخوانا به ساکن یا تشدید، در ترکیب‌های ... کَذَّبُوا، وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ، تَوَلَّيْتُمْ، رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ، فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ، عَدُوًّا، فَاحْذَرُوهُمْ، فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ، شُحًّا، تُقْرَضُوا اللَّهَ.
- ۲- توجه به حالت وقف بر ترکیب‌های قَلْبِهِ، إِلَّا هُوَ، فِتْنَةً، حَسَنًا.
- ۳- موارد ادغام، اخفاء و اقلاب که ممکن است مورد سؤال باشند یا حرف مشدد را به وجود آورند: مِنْ مُصِيبَةٍ، وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ، عَدُوًّا لَكُمْ، غَفُورٌ رَحِيمٌ، وَ أَنْفِقُوا حَيْرًا إِلَّا نَفْسِكُمْ، وَمَنْ يَوْق.
- ۴- توجه دادن به تلفظ حروف خاص عربی مطابق قرائت نوار، به ویژه تلفظ «غ، ق» البته بدون بیان قواعد و اصطلاحات علم قرائت، مانند: مخارج و صفات حروف. در صورت نیاز، با بیانی ساده و کوتاه

می گویم : برای صحت قرائت نماز و قرآن، باید «غ، ق» را دقیق تر تلفظ کنیم تا با هم جابه جا و اشتباه نشوند.
 «غ» نرم و سست تلفظ می شود ؛ مانند : غَيْرِ الْمَعْضُوبِ، اسْتَغْفِرِ اللَّهَ، رَسُولِنَا الْبَلَاغُ، تَغْفِرُوا، عَفْوَرٌ، يَغْفِرُ، عَالِمِ الْغَيْبِ.

«ق» محکم تلفظ می شود ؛ مانند : قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ، إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ، قُلْ، لَيْلَةَ الْقَدْرِ، بِالْحَقِّ، وَقِنَا، وَقُوَّتِهِ، اقْوَمُ وَاقْعُدْ، قَلْبَهُ، فَاتَّقُوا اللَّهَ، وَأَنْفِقُوا، يَوْقُ، تُفْرَضُوا اللَّهَ قَرَضًا.

چند تذکر

۱- در صورتی که دانش آموزان هنگام خواندن، این حروف را خودبه خود و به طور طبیعی صحیح تلفظ می کنند، آموزش آن ها ضرورتی ندارد ؛ برای مثال، در برخی گویش های محلی، تلفظ بعضی از این حروف به طور صحیح و مطابق تلفظ عربی و قرآنی است.

۲- در برخی گویش ها - به ویژه زبان آذری - «ق» مانند «گ» تلفظ می شود. در این موارد تأکید می کنیم و توضیح می دهیم که «ق» از ته گلو و محکم تلفظ شود. البته این توضیح مطابق شیوه های سنتی و اصطلاحات نظری متداول در کتاب های علم قرائت و تجوید نیست بلکه یک روش مهارتی و کاربردی برای این گونه گویش هاست.

۳- در صورتی که دانش آموزان در روخوانی مشکل و ضعف داشته باشند، باید همهی وقت قرائت، صرف تقویت مهارت روخوانی شود و آموزش تلفظ این حروف به بعد موکول گردد.

جدول ۱ (کلمات)

کار در کلاس

تمرین اول - جدول زیر را با استفاده از کلمات داده شده کامل نمایید و سعی کنید معنای کلمات را به خاطر بسپارید.

آتش، اجازه، کافرندعه، خوب، واه، آنکار، فرزغان، اطاعت کنید

معنا	کلمه	معنا	کلمه
چه بد است	۷ بَشَن		۱ کُفْرُوا
جمع زنده...	۸ اَوْلَاد	تکذیب کردند	۲ کَذَّبُوا بِـ
وسیله آزمایش	۹ فِتْنَةٌ		۳ نَار
فرض...	۱۰ فَرَضَ		۴ اِذْن
	۱۱ عَسَنَ عَسَنَةً	... بی روی کنید	۵ اَطِيعُوا
	۱۲ شَهَادَةٌ	پس بلد توکل کند	۶ فَلَيتَوَكَّلْ

این جدول نیز مشابه جدول کلمه‌های درس‌های گذشته است و به همان روش تکمیل و تدریس می‌شود. در این جا به برخی از نکته‌های خاص اشاره می‌کنیم.

۱- کَذَّبُوا بِهِ: همان‌طور که توجه دارید، شامل سه کلمه است. در حقیقت، «كَذَّبَ» که فعل متعدی است، معمولاً همراه حرف «بِ» می‌آید. دبیر محترم به شکلی مناسب، توجه دانش‌آموزان را به این مسأله جلب می‌کند؛ به‌خصوص در ترکیب و عبارتی که در درس وجود دارد؛ مانند: «كَذَّبُوا بِأَيَاتِنَا» با آن که «بِ» به کلمه‌ی بعد از خود متصل است ولی در مجموع، با «كَذَّبُوا» یک معنا می‌دهد: تکذیب کردند، دروغ شمردند.

۲- فَلْيَتَوَكَّلْ: از سه کلمه‌ی «فَ»، «لِ» و «يَتَوَكَّلْ» تشکیل شده است. این کلمه فعل امر غائب است و هرگاه قبل از چنین فعلی «فَ»، «وَ»، «ثُمَّ» بیاید، «لِ» به «لَ» تبدیل می‌شود. از آن جا که در قرآن همیشه «لْيَتَوَكَّلْ» با «فَ» به کار رفته است، به منظور پرهیز از توضیح اضافی، این دو کلمه با هم معنا شده‌اند.

معنای توکل تا حدی برای همگان روشن است اما اگر برای برخی دانش‌آموزان مبهم باشد یا از آن پرسش شود، معنای آن را به زبان ساده یا با ذکر مثال برای آنان توضیح می‌دهیم. توکل: پشت گرمی، تکیه کردن به قدرت و پشتیبانی دیگری، اعتماد و ...

۳- فِتْنَةٌ: به آزمایش و وسیله‌ی آزمایش و نیز به لوازم امتحان یعنی سختی و شدت گفته می‌شود. به گمراهی و شرک که گاه نتیجه‌ی امتحان و سبب عذاب است، نیز فتنه می‌گویند. این کلمه در فارسی به کسر «ن» تلفظ می‌شود. به‌طور کلی در زبان عربی، حرف قبل از «ة» مفتوح است ولی در فارسی اغلب مکسور خوانده می‌شود؛ مانند: فتنه، مذاکره، مسابقة، بقیة و ...

۴- شَهَادَةٌ: آشکار. مقصود چیزی است که آشکار است نه صفت «آشکار». بر این اساس، این کلمه اسم است نه صفت.

تمرین دوم - ترکیب‌های زیر را به کمک هم‌گروه خود معنا کنید.

ترکیب	معنا	ترکیب	معنا
يَهْدِي قَلْبَهُمْ	۴	وَالَّذِينَ كَفَرُوا	۱
أَطِيعُوا اللَّهَ	۷	وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا	۲
أَطِيعُوا الرَّسُولَ	۸	أَصْحَابِ النَّارِ	۳
عَنِ اللَّهِ فَلَيَنْزِلْ	۹	بِأَنَّ اللَّهَ	۴
أَفْرَضًا حَتَّىٰ	۱۰	يُؤْمِنَ بِاللَّهِ	۵

یهدی = یهدی

جدول ۲ (ترکیب‌ها)

همان‌طور که در بخش کلیات و درس‌های قبل گفته شد، در زمان تدریس مفاهیم، دانش‌آموزان حل این جدول را آغاز می‌کنند. پس از نوشتن ترجمه‌ی ترکیب‌ها و با نظارت دبیر در کلاس، نوبت به تصحیح و تکمیل نوشته‌ی دانش‌آموزان می‌رسد. در صورت لزوم به آن قسمت‌ها مراجعه کنید.

برخی نکته‌های قابل توجه در این جدول، به شرح زیر است.

۱- وَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا: و تکذیب کردند آیات (نشانه‌های) ما را. فعل «كَذَّبُوا» در قرآن کریم در بیش‌تر موارد با حرف «ب» به کار رفته است. از این رو در جدول کلمات، این فعل همراه «ب» معنا شده است. «آیات» در مقام مفعول جمله است و در نتیجه در ترجمه، آوردن حرف «را» ضرورت دارد، در این‌گونه ترکیب‌ها، کلمه‌ی «آیات» را می‌توان هم «آیات» و هم «نشانه‌ها» معنا کرد.

۲- أَصْحَابِ النَّارِ: در این مورد در درس اول توضیحاتی ارائه شده است.

۳- يَهْدِي قَلْبَهُ: هدایت می‌کند قلب او را. همان‌طور که در پاورقی کتاب آمده است، «يَهْدِي» همان «یهدی» است. در صورتی که حرف آخر فعل مضارع «ی» باشد، هنگام مجزوم شدن، این حرف حذف می‌شود و معمولاً معنای فعل از مضارع اخباری به التزامی تبدیل می‌شود.

۲- دانش‌آموزان برای درک آیات این تمرین، اغلب به توضیحاتی نیاز دارند و بر این اساس، خوب است دبیر گرامی از قبل اطلاع و آمادگی لازم را برای پاسخ‌گویی داشته باشد. بخشی از این توضیحات در ترجمه‌ی عبارت‌ها آمده است؛ مثلاً در عبارت چهارم، «مَثَل» به «داستان» ترجمه شده و معنای عبارت تا حدّ زیادی روشن شده است.

تمرین چهارم - جمع مکسر اسم‌های زیر را بنویسید.

ردیف	مفرد	جمع مکسر	ردیف	مفرد	جمع مکسر
۱	غَتِیر	۶	شَهِید		
۲	تَنَل	۷	غَلِیم		
۳	مَال	۸	تَشْجِد		
۴	قَلْب	۹	مَشْرِق		
۵	صَدْر	۱۰	کِتَاب		

جدول ۴ (جمع مکسر)

دانش‌آموزان با جمع مکسر در فارسی آشنایی دارند و همچنین در کتاب آموزش قرآن سال اول و کتاب عربی نیز با آن آشنا شده‌اند؛ در نتیجه، این تمرین را به آسانی حل می‌کنند. جمع مکسر کلمه‌ها به ترتیب عبارت‌اند از: أَحْبَاب، أَمْثَال، أَمْوَال، قُلُوب، صُدُور، شُهَدَاء، عُلَمَاء، مَسَاجِد، مَشَارِق و کُتُب.

تمرین پنجم - مفرد اسم‌های زیر را بنویسید.

ردیف	جمع	مفرد	ردیف	جمع	مفرد
۱	أَنْصَاء		۵	رُشَل	
۲	تَغَارِب		۶	أَوْلِيَاء	
۳	أَمْوَر		۷	فُقَرَاء	
۴	مَشْرَكَه		۸	بِحَار	

جدول ۵ (مفرد اسم‌ها)

مفرد این اسم‌ها به ترتیب عبارت‌اند از: إِسْم، مَغْرِب، أَمْر، شَرِيك، رَسول، وَلِي، فَقِير و بَحْر.

چه کسی فرمانده می شود؟!

اهداف

- ۱- ایجاد علاقه به حفظ قرآن کریم
- ۲- برانگیختن دانش آموزان به شرکت کردن در برخی از گروه های حفظ قرآن کریم
- ۳- تلاش برای فهرست کردن برخی ویژگی های فرماندهان سپاه اسلام.

روش تدریس

- ۱- روخوانی از متن درس توسط دانش آموزان
- ۲- گفت و گو دبیر محترم با دانش آموزان درباره ی موضوع درس
- ۳- تلاوت متن حدیث و جمع خوانی توسط دانش آموزان.

تصاویر درس

تصویر صفحه ی ۲۵، این تصویر نقاشی - خط سوره ی مبارکه ی کوثر و «یا فاطمة الزهراء» است. همان طور که می دانید، این سوره در شأن حضرت زهرا - سلام الله علیها - نازل شده است.

این دو تصویر در این درس جنبه ی تزئینی دارد.

گفت و شنود

- ۱- چرا پیامبر (ص) حافظ قرآن را به عنوان فرمانده انتخاب کردند؟
- ۲- به نظر شما حافظ قرآن چه ویژگی هایی باید داشته باشد؟
- ۳- چگونه می توان در مدرسه گروه حفظ قرآن تشکیل داد؟

الف- آیت درس را برای اعضای خانواده خود چند بار با دقت بخوانید.

ب- آیت و عبارات قرآن زیر را ترجمه کنید.

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا

وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا

وَيَوْمَ نُبْرِئُ بِاللَّهِ يَهْدِي قَلْبَهُ.

وَمَا اللَّهُ بِغَفْلٍ بَشِيرٍ

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ

وَعَسَى اللَّهُ فَلَئِمٌ لِلشَّارِكِينَ

إِلَهُاً أَمْوَئَلَكُمْ وَأُولَئِكَ فَتَنَةٌ

لِللَّهِ عِشَّةٌ أَجْزَأُ عَظِيمٌ

با شماره یاد گرفته‌ها را در قسمت دوم حاشیه حاشیه راست و در پایان نما خط

روش بررسی تکلیف انس با قرآن در خانه (قسمت ب)

این تکلیف به روش درس‌های قبل که قبلاً توسط دانش‌آموزان انجام شده است، در کلاس درس بررسی و پرسش می‌شود.

برخی نکته‌های قابل ذکر در عبارت‌های این تمرین به شرح زیرند.

۱- **أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا:** ایشان اهل آتش‌اند جاودان در آن. وجود فعل

ربط «اند» (هستند) برای روشن شدن معنا و مرتبط کردن این عبارت یا عبارت قبل از آن (جمله‌ی شماره‌ی ۱)، ضروری است.

۲- **وَمَنْ يُؤْمِن بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ:** و کسی که ایمان می‌آورد به خدا، هدایت می‌کند قلب او را.

همان‌طور که می‌دانید، در این عبارت، «مَنْ» اسم شرط، جمله‌ی اول بعد از آن (يُؤْمِنُ بِاللَّهِ) جمله‌ی شرط و جمله‌ی دوم (يَهْدِ قَلْبَهُ) جزای شرط است. مجزوم بودن دو فعل «يُؤْمِنُ» و «يَهْدِ» نیز به خاطر آن است که فعل شرط و جزای شرط‌اند. هر گاه «مَنْ» اسم شرط باشد، آن را می‌توان «هر کس»

معنا کرد. در این صورت، ترجمه‌ی عبارت چنین می‌شود: هر کس به خدا ایمان بیاورد، (خدا) قلبش را هدایت کند.

۳- **وَ أَطِيعُوا اللَّهَ وَ أَطِيعُوا الرَّسُولَ:** و اطاعت کنید خدا را و اطاعت کنید پیامبر را.

معمولاً هرگاه در قرآن کریم کلمه‌ی «رَسُول» با «ال» بیاید (الرَّسُول)، منظور پیامبر اکرم (ص) است.

۴- **وَ عَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ:** و بر خدا باید توکل کنند مؤمنان. فعل «فَلْيَتَوَكَّلِ» مفرد

است ولی چون فاعل بعد از آن (الْمُؤْمِنُونَ) جمع است، در ترجمه، جمع معنا می‌شود. همان‌طور که

می‌دانید، حرف آخر این فعل ساکن است ولی به علت اتصال به کلمه‌ی بعد از خود کسره گرفته است.